

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Udrag fra HAANDBOG I VERDENSHISTORIEN. Nyaarstiden

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter", i Grundtvig, N. F. S.: *N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter*, Gyldendalske Boghandel, 1904-1909, s. 590.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-grundtvig07val-shoot-idm140245216898176/facsimile.pdf> (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter

Det Sættende Aarhundrede

saa Munken, hvem der havde sagt ham Besked om Verdens Skabelse og Alt hvad der var skedd længe før han blev født, da pegede Vincents paa Bibelen og rakte ham den, men da Peruaneren havde lyttet til den paa alle Kanter, og den ikke mælede et Ord, smed han den fra sig, hvorpaa Sortebroderen raabde: Hevn, Hevn! I Christne! Guds Lov ligger i Støvet, afsted mod de grumme Fiender, som foragte Guds Fred og vort Venskab*)! Dermed var Sagen klar, Spanierne gav det glatte Lag, til Peruanernes store Forskrækkelse, og huggede ned paa de Værgeløse, til de lod Keiseren paa sit Gyldenskrin i Stikken; men Pizarro overgik dog snart sig selv i grum Nederdrægtighed, thi da Atabalipa havde lovet at fylde sit Fængsel med Sølv og Guld til Løsepenge, og havde, efter Pizarros egen Bekiendelse, holdt sit Løfte, blev han desuagtet, under Paaskud af sin Farlighed, holdt i Fængsel, og paa en løs Beskyldning for Svig dømt til at brændes, men da han lod sig døbe, benaadet med at kvæles**).

Hvor godt nu Vovehalse, der kan enes om saadanne Heltegierninger, kan forliges indbyrdes om saa rigt et Bytte som Peru, det er nemt at gætte, og naar Historien ei har andre Nyheder at melde end Rov og Ran og Slagsmaal for Penge, da forstummer den, saa det anmærkes kun her i Forbigaaende, at Fransesco Pizarro, efter at have ladt sin gamle Stalbroder Diego Almagro halshugge, blev myrdet i sin egen Stue af Almagros Søn og Venner; og hans Broder, Gonzalo, endnu langt grummere, opsvang sig vel til Tyran i det rigeste Land under Solen, men da den kloge Præst, Pedro del Gasca, kom fra Spanien med bare Hænder, men med nidskrænket Keiserlig Fuldmagt, et godt Hoved, et mildt Sind og en sjelden Uegennyttighed, gik det Gonzalo Pizarro (1548) som andre Tyranner, saa han, forladt af Alle i Færens Stund, maatte ende et ærclost Liv med en forsmædelig Død***).

Allerede Keiser Carl havde faaet store Penge bare for at laane sit Navn ud i Amerika, og i hans Søns Dage, siger Ulloa, blev, saa at sige, hele Verden fuld af Ducater i Millionvis med Castiliens Vaaben†), men vi, som veed, hvorlidt al den

*) Hos Ramusio III. Bl. 312. 324. Ulloa Bl. 129--30. Robertson II. 151--53.

**) Ramusio III. 313. 26. 32--33. Ulloa Bl. 131. Robertson II. 154--62.

***) Ulloas Carl den 5te, Bl. 74--76. 273--98. Robertsons Amerika II. 132--224.

†) Ulloa Bl. 128. 304.

Det Sættende Aarhundrede

Rigdom forslog til at glære Spanien end sige Verden lykkelig, og som, i Betragtningen af den Spanske Throne, ei meer kan blændes af »Førgyldningen,« vi lade os endnu mindre overtale til at smigre for Philip den Anden, end for hans Fader, som om han var, hvad han indbildte sig: Sjælen i sin Tids Historie. Hvortidt vi derfor end nødes til at nævne Philip, fordi han, uden dog at blive meget gammel, var over 40 Aar (1556—98) en mægtig Tyrann, maa han dog finde sig i, det skeer kun i Forbigaaende, og finde sig i, at vi, som hans lykkeligste Medbeiler, ei engang nævne Dronning Elisabeth, men Johan Calvin, i Philips Øine vist endnu et langt mindre Kryb end Athenienseren Tellus i den rige Lydiske Konges.

Vistnok var ogsaa Calvin (Chauvin) langt fra at være en saadan Konge i Aandens Verden som Luther, thi han var der kun en lille Borgemeister, men han blev dog, blot ved aandelige Midler, en Tankeleder i Aarhundreder, og det ikke blot i sit Fødeland og det Romanske Schveits, men ogsaa i de Tydske Rhin-Egne, i Holland og Skotland, med stor Indflydelse selv paa Biske-Kirken i England, altsaa det store Hjul netop i den Deel af Europa, som gjennem den anden Hælvde af det Sættende Aarhundrede tildrager sig vor Opmærksomhed. Det gaaer desuden med den Franske Reformation som med den Franske Oplysning og Dannelse, at netop fordi den fattedes Dybde, var den langt hurtigere og klarere paa det Borgerlige Selskab, saa det er umueligt at skrive enten Frankrigs, Hollands eller Stor-Brittanniens Historie i det Sættende Aarhundrede, uden stadigt Hensyn paa Calvinismen.

Saa vel de Franske Konger, som det Theologiske Facultet ved Universitetet i Paris, den saakaldte Sorbonne, havde længe støiet paa ved Hjælp af Kirke-Stevner (Concilier) at faae Paven under Pidsken, og Troen trykkede dem ikke, saa, naar de desuagtet gjorde fælles Sag mod den Tydske Reformation, og forlystede deres Øine med Kjætterbaal i Mængde, saa var det aabenbar kun af politiske og skolastiske Grunde, da Samfund og Lærebygninger, hvori »Tro og Samvittighed« er Sjælen, nødvendig er alle Tyranner, baade Geistlige og Verdslige, en Torn i Øiet og en Brand i Næsen. Høitidelig dømde derfor ogsaa Sorbonnen Luthers Skrifter til Baalet, og havde gjerne med det Samme brændt En af sin egen Midte, den gamle Lefèvre, som holdt opbyggelige Forelæsninger over Pauli Breve og slog i flere Henseender paa samme Streng som Lu-